فەلسەفەی عەقڵی کوردی ... سمکۆ عەبدولکەریم

(کێشەی مرۆڤ ئەوەیە کە زۆرجار پە نا ئەباتە بەر گڕی ئاگر بۆ راکردن لە لە دەست گەرما) .....

یەکێ لەو هۆکارە هەمیشەیانەی عەقڵی کوردی دەجولێنێ، بەکردەو تێپەڕاندن و تێپەڕینە بە خودی رووداوەکاندا، بەومانایەی، تا بەکردەوە بۆیان دەرنەکەوێ، ئەوەی دەیانەوێ بیکەن باشە یان خراپ، قازانجە یان زەرەر، لێکدانەوە و تێڕوانینە عەقڵییەکان هیچ بایەخ و ئەرزشێکیان نییە، لە کاتێکدا عەقڵی مرۆڤ رۆڵێکی گەوە دەگێڕێت لە تێگەیشتن لە هەنگاوەکان و شرۆڤەکردنی رووداوەکان و لێکەوتەکانی هەر هەنگاوێك، بەهەر ئاراستەیکدا بێت، لەم چواچێوەیەدا و بۆ زیاتر سەلماندنی ئەو راستییانە، دەکرێ ئاوڕێکی خێرا لە مێژووی رابردووی دوورو نزیکی بزووتنەوەی حزبە کوردییەکان بدەینەوە، بە تایبەتی یەکێتی و پارتی.
تا ئەو کاتەی بە کردەوە ململانێی یەکێتی و پارتی نەگەیشتە چلەپۆپەی خۆی و بە چەندین قۆناخی مەترسیدارو ماڵوێرانکەردا تێنەپەڕی و دەست تێوەردانی وڵاتانی دەوروبەرو 31-ی ئابی بە دوای خۆیدا نەهێنا، سەرکردایەتی یەکێتی و پارتی نەگەیشتنە ئەو باوەڕەی کە دەبێت واز لەو ململانێ خوێناوییە و خەیاڵی یەکتر سڕینەوەیە بێنن و قۆناخێکی نوێ دەست پێبکەن.

بەو هۆیەشەوە کە عەقڵیەتی کوردی بە شێوەیەك لە شێوەکان درێژبوەوەی یەك عەقڵییەت و هەمان عەقڵیەتی پێش خۆیەتی، بۆیە هەمیشە لەو روانگەیەوە روانیومەتە پرۆسەی سیاسی لە کوردستان کە تا ئەندازەیەکی زۆر جیاوازییەکی ئەوتۆ لە جەوهەری ئەم عەقڵییەتەدا روونادات، ئەوەی هەیە زیاتر لایەنی رووکەشی سیاسییەکانە لە تێگەیشتن لە کۆمەڵگا و سەرەنجام هەڵسوڕاندنیان بەو ئاراستەیەی کە خۆیان دەیانەوێ بۆیە تا ئەم ساتەش پێم وانەبووە هیچ کام لە هێزە سیاسییەکانی کوردستان، پێچەوانەی ئەو راستییەیان سەلماندبێت، بەوانەشەوە کە لەم چەند ساڵەی دوایدا پەیامی بەرهەڵستکارنەی خۆیان بەڕووی یەکێتی و پارتی و حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بەرزکردەوە، بەوەی کە لە رووی جەوهەری عەقڵییەوە جیاوازییەك هەیە.

هەموو جیاوازییەکان تا ئەم شوێنەیە کە لایەنەکان بە مەرامەکانیان دەگەن، ئەمەش بە شێکە لە پڕۆسەی سیاسەت، کە سەرەنجام خۆی لەو دوو پێناسەیەدا دەبینێتەوە، هەم پێناسە تەقلیدیەکان و هەم پێناسە نوێکان ئاماژەیان بۆ کردوە، لەو روانگەیەی تەقلیدییەکان سیاسەت بە حوکمکردنی دەولەت پێناسە دەکەن و نوێیەکانیش بە پیادەکردنی دەسەڵات،(بەو مانایەی چالاکی سیاسەت زیاتر پەیوەندی بە پیادەکردنی دەسەڵات و بە دەستهێنانی دەسەڵات و بەکارهێنانی دەسەڵات و ململانێکردن لەسەر دەسەڵات و پاراستنی دەسەڵاتەوە هەیە نەك تەنیا پەیوەندی بە حوکمکردنی دەوڵەتەوە هەبێت) کە سەرەتا ئەمە بە جۆرێك و دواتر بە جۆرێکی تر لە راگەیاندن و ئەدەبیاتی سیاسی ئەم حزبانە رەنگیداوەتەوە.

لە ئێستادا تا رادەیەکی زۆر ئەم راستییە دەرکەوتوە کە هەم ئالوگۆڕی دەسەڵات هەم لێوەرگرتنەوەی دەسەڵات لە دەسەڵاتدار بە شێوەیەکی گشتی لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و بە تایبەتی لە هەرێمی کوردستاندا کە بە قۆناغێکی تایبەتدا تێدەپەڕێ کارێکی حەتمییە، بۆیە هەمیشە ململانێکان تەنیا بۆ گەیشتن و گرتنە دەستی دەسەڵاتە، ئەگەرچی بانگەشەی چاکسازی و گوزارشت کردن لە داخوازی کۆمەڵانی خەڵك لە لایەن ئۆپۆزسیۆنەوە وەك هێزی بەرهەڵستکاری دەسەڵات تا ئەو شوێنەیە، تا دەسەڵات دەگرێتە دەست.
عەلی وەردی لە کتێبی گاڵتەجاڕی عەقڵی مرۆڤدا دەڵێ: (حزبی بەرهەلستکار هیچ کات باشترو دەروون پاکتر نییە لە حزبی فەرمانڕەوا. چونکە ئەویش کە دەسەڵاتی کەوتە دەست ناتوانێ خۆی لە سروشتە مرۆڤایەتییەکەی رزگار بکاو ببێ بە فریشتە).

ئەم راستییەش زیاتر دوای ئەو هەنگاوانە بەرجەستە دەبێت، کاتێك دەبینین هێزە بەرهەڵستکارەکانی دوێنێ دێنە نێو ئەو فەرمانڕەوایەی کە پێشتر پێیان وابوو لێوەرگرتنەوەی دەسەڵات لە یەکێتی و پارتی تاکە رێگای کۆتایی هێنانە بەو دەسەڵاتە مێهوڵییە و نادادپەروەریەی کە هەیە، بەومانایەی چی حەقیقەت و راستی و جوانی هەیە لای ئەمانە، ئەوان لە رێگای گەوجاندنەوە لەسەر کورسی دەسەڵات دانیشتون، لە کاتێکدا فەیلەسوفی ولیام جیمس ئەمریکی دەڵێ: (ئەوەی پێدەڵێن حەقیقەت و راستی، تەنیا خەیاڵێکە مرۆڤ خۆی دروستی کردوە بۆ ئەوەی بە هۆیەوە گرفت و کێشەکانی خۆی پێ چارەبکات) بۆیە کاتێك بزووتنەوەی گۆڕان لە سەرەتادا هەموو خەون و خەیالی بەو ئاراستەیە بوو کە لە رێگەی دەنگی هاوڵاتیانەوە ئەو دەسەڵاتە وەردەگرێت و کۆتایی بەو پاشا گەردانییە دەهێنێ بە وتەی خۆیان

گوایە زیاتر لە بیست ساڵە باڵی بەسەر کوردستاندا کێشاوە.

هەرچەندە واقعی سیاسی و جوگرافی و کۆمەڵایەتیش بەربەستێکی دیکەی بەردەم ئەو خەیاڵەی ئەم بزووتنەوەیە بوون، کە ئەستەمە لە هەرێمێکی حزب سالاری و حکومەتێکی بێ سیستەمدا یان راستر بڵێین وڵاتێکی سیستەم حزبیدا و وڵاتێکی بێ دەستوردا بتوانرێ بە ناوی دیموکراسییەت و ئەنجامی هەڵبژاردنەوە دەسەڵات لە هێزێك وەربگیرێتەوە کە هەیمەنەی ئەو بەسەر بەشێکی کوردستاندا بە شێوەیەکە کە جێی قسە لەسەر کردن نییە، بە شێوەیەك کە ئاسمان و زەوی ناوچەیەکی بەرفراوانی لە چەنگدایەو لە هەندێ شوێندا چولەکەش بێ ئیزن ناتوانێ بە ئاسمانی ئەم ناوەدا بفڕێت، لەم هەڵبژاردنەشدا دەرکەوت کە رێژەی دەنگهێنانی پارتی لە هەندێ ئەو ناوچە داخراوانەدا لە سەدا سەد بووە.

لەو کۆبونەوەیەی پەرلەمانیشدا کە بۆ دیاریکردنی دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان لە 29/4 یەك رۆژ بەر لە هەڵبژاردنی گشتی بۆ ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراق و ئەنجومەنی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان بەڕێوەچوو، ئەوە بەرجەستە بوو ئەگەر لە رابردووشدا وا بووبێت، ئەوە ئێستاش هەر وایە سەرۆکێکی بێ رکابەر دانرا، نەمان بینی هیچ کەسێکیش لەم بارەیەوە دووقسە بکات، کە لە رابردوودا هەمیشە قسەی هەبووە، بۆ ساتێکیش بێدەنگ نەبوون، بەڵام ئەو بێدەنگییەی ئەمجارەی ئەو نووسەرو قسە وەشێنانەی جاران جێگەی هەڵوەستە لە سەرکردنە، وەك ئەوەی هەموویان لە پرخەی خەوێکی خۆشدا بوبن، قسەیەکی پێغەمبەر هەیە کە دەڵێ: (خەڵك نووستون، کە مردن بە ئاگا دێنەوە).

زۆر لە شارەزایانی بواری کۆمەڵایەتی پێیان وایە تەبایی و چوونە نێو یەك بازنەی هاوبەش کە مەبەستم هاوپەیمانییەتی یەکێتی و پارتییە لە چوارچێوەی رێککەوتننامەی ستراتیژی، بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری وڵات هۆکارێکی بنچینەیی خاوبوونەوەی پڕۆسەی سیاسی بوو بە درێژایی چەند ساڵی رابردوو، کە زۆر لە رۆشنبیران و سیاسییەکانی کوردیش هەر لەم روانگەیەوە کەوتنە گیانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان تا ئەو شوێنەی کە نەوشێروان مستەفاش لە رووکەشدا هەر بەم هۆیەوە لە یەکێتی جیابووەوە دواتر کۆمپانیای وشەو دواتریش بزووتنەوەی گۆڕانی پێکهێنا (وتارو لێدوان و خیتابی سیاسی و راگەیاندنی بزووتنەوەی گۆڕان دوابەدوای جیابوونەوەیان سەلمێنەری ئەو راستییەن) دواتر دەرکەوت هەموو ئەو بیانوانە جگە لە خۆ جیاکردنەوە و بوون و گەیشتن بە دەسەڵاتێکی سەربەخۆ شتێکی

تر نەبوون.

هەرچەندە لە روانگەی لێژیکی جۆرێك لەو نوسەرانە و شارزایانی بواری کۆمەڵایەتیش دەرکەوت کە چۆن یەکبوونی یەکێتی و پارتی پڕۆسەی دیموکراسی و سیاسی لە هەرێمی کوردستان بە شێوەیەك لە شێوەکان ئیفلیج کرد بوو، بەڵام لە بەرامبەر ئەوەشدا ئەم یەکبوونە خزمەتێکی گەورەی بە قۆناخێکی دیاریکراوی راگوزەر کرد، کە مومکین نەبوو بە بێ ئەم یەکبوونە بتوانرێ ئەم قۆناخە هەستیارو پڕ لە گۆڕانکاریە بە شێوەیەکی باش تێپەڕێنرێ، لە کاتێکدا عەقڵیەتی کوردیش نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی تێگەیشتن بتوانێ ئیدارەی ملمڵانێکانی نێوخۆی بدات لە دەرەوەی پەنابردنە بەر هەر جۆرە توندو تیژییەك. واتە عەقڵییەتێك بە درێژایی مێژوو لەسەر بنەمای یەکتر سڕینەوە راهێنرابێت، ئاسان نابێت لە دەرەوەی جیاوازییەکانەوە بەشێوەیەکی باش ئیدارەی فەرمانڕەوایەتی بدات.

عەلی وەردی دەڵێ: (کۆمەڵگەی ئامیزاد ناتوانێت بە تەنها، بە یەکدەنگی بژی، بەڵکو دەبێت شتێك لە دووبەرکیشی تێدا بێت، بۆ ئەوەی بجولێت بەرەو پێشەوە، پێشینان کە جەختیان کردۆتەوە لەسەر تەنیا یەکبوون لەبەر ئەوە بووە کە سەیری یەك رووی مەسەلەکەیان کردووە رووەکەی تریان فەرامۆش کردبوو، بە مانایەکی تر نیوەی راستییەکانیان درکاندووەو نیوەکەی تری ماوەتەوە بە شاراوەیی و کەس نەیوێراوە لێی بکۆڵێتەوە).
بە هەمان شێوە وەك چۆن دەبێت لەم رووەوە سەیری ئەم مەسەلەی یەکبوونە بکرێ، بەهەمان شێوەش دەبێت سەیری رووەکەی تریشی بکرێت. ئەوتا عەلی وەردی ئاماژە بە هەردوو رووەکە دەکات و دەڵێ: (یەکدەنگی یەکگرتن دروست دەکات لە کۆمەڵگەدا، لە هەمان کاتدا راوەستانیش دروستدەکات، یەکێتی رێلەکانی گەل هێزێکی وا دروست دەکات گاڵتەی پێنەکرێت بەرامبەر کۆمەلانی تر بەڵام لە هەمان کاتیشدا ئەو هێزە دەستەوسانی دەکات لە نەشونماکردن و خۆ گونجاندن لەگەل بارودۆخی تازەدا، یەکگرتنی کۆمەڵایەتی و مانەوە لەسەر یەك حالەت دوانەیکن بە یەکەوە لە دایك دەبن، بە دەگمەن کۆمەڵگەیەکت دەست دەکەوێ کە یەکگرتوو بێت هەم پێشکەوتوو).

هەر لە سەرەتادا جیا بوونەوەی گۆڕان لە یەکێتی و بەگەڵکەوتنی ژمارەیەکی زۆر لە سەرکردایەتی و کادیرانی یەکێتی بەگەڵ گۆڕان و قۆستنەوەی گرفت و کەمو کورتییەکان و ناڕەزایی بەشێك لە چین و توێژەکانی کۆمەڵگا، لە هەڵبژاردنەکاندا گۆڕانیان وەك هێزێکی حیساب بۆکراوی کاتی دەرخست. بۆیە دەبینین لە گەڵ یەکەم هەنگاوی

هاتنە پێشیان عەقڵیەتی سڕینەوە باڵ بەسەر بیرکردنەوەیاندا دەکێشێ، بۆ گەیشتن بە دەسەڵاتێکی رەها لە ناوچەکەدا کار لە سەر سڕینەوەی یەکێتی و دروستکردنی ناوچەیەکی جوگرافی کۆنترۆڵکراو دەکەن، نەوشێروان وەك کەسێکی بە ئەزمون لە بواری سیاسەتکردندا لەوە تێدەگات بۆ دروستکردنی ناوچەیەکی جوگرافی کۆنترۆڵ مەحالە بتوانێ درێژە بە ملمڵانێکانی بدات و بتوانێ بەو خەونە بگات کە لە پێناویدا لە یەکێتی جیا بۆتەوە، واتە ئەو دەیەوێ لە کۆتایدا مێژوویەك بۆخۆی دروست بەکات، بۆیە هیچ دوور نییە جیابوونەوەی نەوشێروان سەرەنجام بۆ دروستکردنی ئەو مێژووە بووبێت کە هەموو مرۆڤێك بە شێوەیەك لە شێوەکان خەونی پێوە دەبینێ، وەك لە بنەما مێژوویەکانی فەلسەفەی مێژووشدا هاتوە، سێ رەگەزی سەرەکی هەن بۆ دروست بوون (مرۆڤ، زەمەن، شوێن)، لەوەشدا نەوشێروان مستەفا هەرسێ رەگەزەکەی لەبەرچاو گرتوە خۆی و خەڵکە ناڕازی و دڵشکاوەکان و زەمەنی جیابوونەوەی و سلێمانی وەك شوێن و چەقی بزووتنەوەکەی، ئەمانە ئەم سێ رەگەزەن کە ئاماژەم بۆی کردوە، وەك زۆر لە لێکۆلەرەواکانیش گەیشتونەتە ئەو دەرەنجامەی کە (مرۆڤ لە پێناوی پاشەڕۆژدا دەژی).

هەموو جولانەوەیەك لە سەرەتادا بە دیهێنانی دونیایەکی جوانی پڕ لە دادپەروەری و یەکسانی و هەڵتەکاندنی شتە نابەجێکان و رووبەڕووبونەوەی کۆنەخوازی ئەنجامدانی چاکسازی وەك ئامانجی راستەقینەی خۆی بە گوێی کۆمەڵانی خەڵکدا دەدات، بۆیە سەیر نییە ئەگەر بزووتنەوەی گۆڕانیش بە هەمان ئامانج و دروشم و سیماوە خۆی دەرخات، خەڵکانێکیش هەبن باوەڕی پێ بکەن.

مانهایم گەورە فەیلەسوفی بوای کۆمەڵایەتی دەڵێ: (بیرو فکری مرۆڤ دوو جۆر دژ بە یەکی هەیە یەکەمیان هەندێ بیروڕای کۆنەخواز کە پشتگیری دەکا لە سیستمی سەرکار، دووەمیش ئەو بیروڕا نەیارانەن کە بانگەشەی سیستمێکی نمونەیی دەکەن). کە ئەمەش مانای بەرداومبونی ملمڵانێکان دەگەینێ و دۆخێکی نا ئارام و ناسەقامگیر دێنێتە پێشەوە، ئەمەش بۆ کورد کە هێشتا بە ئامانجەکانی خۆی نەگەیشتوە و وەك نەتەوەیەکی ستەم لێکراو نەگەیشتۆتە ئەو قۆناخەی پشتی خۆی لێبکاتەوە و هەنگاو بەرەو چاکسازییەکی راستەقینە هەڵێنێ، ئەمە جگە لەوەی پێم وانییە لە رووی عەقڵی و واقعی کۆمەڵایەتی و سیاسی ناوچەکەشدا، کورد بتوانێ ئەزمونێکی جیا لەو واقیعەی باڵی بەسەر رۆژهەڵاتی ناوەراستدا کێشاوە بێنێتەدی.

وەك مانهایم دەڵێ: بە هۆ و بیانوی ئەوەی (سیستمێکی لەو چاکتر

ناتوانێ جێگەی بگرێتەوە هەر چاکسازییەك دەبێتە هۆی ئالۆزبوونی کۆمەڵگا و نیگەرانی دروست دەکات).
هەر وەك ئەفلاتونیش لە لە کتێبی کۆمارەکەیدا دەڵێ: (ئەوەی راستی بێت دادوەری، پەیوەست نییە بە ئاکارە دەرەکییەکانی مرۆڤەوە ، بەڵکو پەیوەستە بەو کردارانەی کە لە ناخییەوە هەڵدەقوڵێن و ئەوەی خوی پێوەگرتوە و لە توانای دایە بیکات).

زۆربەی زانایانی بواری کۆمەڵناسیش کۆکن لەسەر ئەم بیربۆچوونەی مانهایم، بە تایبەتی هەر یەك لە (فبلن و سمتر) کە هاوڕان لە گەڵ مانهایم،و پێیان وایە باڵادەستی بەرژەوەندیخوازەکان هۆکارێکی بنچینەیین بۆ مانەوە و بەهێزی بەرەی کۆنەخواز، بۆیە دەبینین بەستنەوەی کۆمەڵانی خەڵك بە دەسەڵات لە چوارچێوەی پارستنی ئاسایش و دابینکردنی بژێوی ژیان، لە لایەکەوە و سەرهەڵنەدانەوەی نائارامی و دروست نەبوونی شەڕی ناوخۆ لە لایەکی ترەوە، ئەو فاکتەرانن کە لایەنی باڵادەست هەمیشە بۆ مانەوەی وەك ژمارە یەك و درێژەدان بە دەسەڵاتەکەی بە کاریان دەهێنێ، هەروەك وێنەیەك لە مێشکی هەر تاکێکی ئەم کۆمەڵگایەدا دروست کراوە کە جگە لە نیچیرڤان بارزانی کەسێکی دیکە نییە بتوانێ بە شێوەیەکی سەرکەوتووانە ئەم هەرێمە بەڕێوەبەرێت، بە شێوەیەك ئەو وینەیە لە ئاستی خوارەوەتریشدا وا وێناکراوە کە لە هەولێر ئەگەر پارتی دەسەڵاتی یەکەم نەبێت بە هەمان شێوە ئەم شارە دووچاری پاشاگردنی دەبێتەوە، لەم چوارچێوەیەدا دەبینین ئەم ئاماژەو بیرکردنەوانە بوونەتە بەشێك لە بانگەشەکانی هەڵبژاردن و بەردەوام هاوڵاتیانی پێوە رادەکێشرێت.

من بۆیە نمونە بە پارتی دەهێنمەوە چونکە یەکێتی بە کردەوە ئەم قۆناخەی تێپەڕاندوە و دەمێکیشە باوەڕی بە دەسەڵاتی پێکەوەیی هێناوە و، لە ئێستاشدا مەبەستیەتی ئەزمونێکی تازە پێشکەش بکات، بەڵام ئەوەی زیاتر وای کردوە نەتوانرێ هەنگاوی خێرا هەڵبهێنرێ، یان ئەم بیر و بۆچوونانە کاڵ و بێ بایەخ بێنە بەرچاو، ئەم واقیعە سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتییەی هەرێمی کوردستانە، کە بە هۆی سەروەرنەبوونی یاسا بە شێوەیەکی گشتی و بە سیستەم نەکردنی دەماودەزگاکان و نەبوونی دەستور، وای کردوە متمانە بە یەکترکردن لاواز بێت، تا ئاستی بێمتمانەی تەواوی لایەنەکان بە یەکتری، بە شێوەیەك وای کردوە هەموویان بە یەکەوە بیر لە گرتنەدەستی دەسەڵات یان بەشداریکردن لە دەسەڵات، یان رادەست نەکردنی دەسەڵات بە یەکتری بکەنەوە، لە کاتێکدا لە واقیعی کوردستان چوونە دەسەڵاتی هەموو لایەك بە یەکەوە بە مانای فەراموشکردن و لە بیرکردنی بەشێکی

بەرفراوانی کۆمەلگەیە، چونکە هەرگیز وانابێت هیچ دەسەڵاتێك بتوانێ تەعبیر لە خواستی سەرجەم چین و توێژەکانی کۆمەڵگا بکات، بە تایبەتی لە هەرێمی کوردستاندا کە تا ئێستاشی لە گەڵدابێ بە بەراورد بە وڵاتانی دیموکراسی و پێشکەوتنخواز هێشتا ئێمە لە قۆناغی راگوزەرداین، دیاریش نییە ئەم قۆناغی راگوزەرە تا کوێ بەردەوام دەبێت.
هەموو ئەم بیروبۆچونانە دەمانگەیەنێتە ئەو راستییەی کە سەرەنجام بزووتنەوەی گۆڕانیش وەك یەکێتی و پارتی لە جەوهەردا جیاوازییەکیان نییە، ئەگەر بیانەوێ تارادەیەك بیر لەم جیاوازیەش بکەنەوە ناتوانن، چونکە کورسی دەسەڵات و گەیشتن بە دەسەڵات و بیرکردنەوە لە تۆڵەسەندنەوە دەرفەتێك بۆ ئەم جیاوازییە ناهێڵێتەوە.

ئەنجامی هەڵبژاردنی ئەمجارەی پەرلەمانی عیراق و ئەنجومەنی پارێزگاکانی کوردستانیش، هۆکارێکی کاریگەر بوو بۆ راستکردنەوەی هاوسەنگی هێز و تێپەڕاندنی دۆخێك کە دوور نەبوو بە دوورکەوتنەوەی یەکێتی لە مەیدانی سیاسی، هەرێمی کوردستان بگەڕێتەوە چوارگۆشەی یەکەم و باڵادەستی یەك هێزی کاریگەری بە هێزو هێزێکی لاوەکی و بێهێز، بۆیە بایەخی ئەنجامی هەڵبژاردنەکان کۆتایی بەو ناوهاوسەنگییە و عەقڵییەتە هێنا ، کە لەسەر بنەمای سڕینەوەی ئەویتر بوو، بە درێژایی مێژوو عەقڵیەتی سڕینەوە گۆشەیەکی دیاری مێشکی مرۆڤی داگیرکردوە، رەنگە لە قۆناخە جیا جیاکانی شارستانیەتدا وا رێککەوتوە زۆر نەتەوەو شارستانییەت لە سەر زەوی بسڕێنەوە و هیچ ئاسەوارێکیشیان نەمێنێ، دەکرێ پێمان وابێت چەکەرەکردن و سەرهەڵدانی ئەم عەقڵییەتە لە چاخەکانی سەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤایەتی و شارستانییەکاندا و دواتر رەنگدانەوەی لە مێژووی رابردووی دوورو نزیکدا، مەسەلەیەك بووبێت پەیوەندی راستەوخۆی بە پێشکەوتنی مرۆڤایەتی لە هەموو ئاستەکانی سیاسی ئابوری و کۆمەڵایەتی و هتد هەبووبێت، بە هۆی ئەوەی ئەم تێگەیشتنە بە درێژایی مێژوو بەشێکی دانەبڕاو بووە لە عەقل و بیرو هۆشی مرۆڤدا.

بۆیە لە چوارچێوەی بڕوابوون بە دیموکراسییەت لە کاتێکدا (دیموکراسی باوەڕی بە حەقیقەت و راستی بێ چەن و چۆن نییە)و دانان بە ئەنجامی هەر هەڵبژاردنێك، بە تایبەتی لە دۆخێکی وەك ئەم دۆخەی ئێستای هەرێمی کوردستاندا، پێویستە هەموان بە ئاراستەی پێکەوە بونێك لەسەر بنەمای جیاوازیدا هەنگاو بنێن، دوور لە

پەنابردنە بەر توندو تیژی و تۆلە سەندنەوە و خەیاڵی سڕینەوەی یەکتری.
جۆن لۆك دەڵێ: (کەس بۆی نییە دەسەڵات بۆخۆی زەوت بکات و بە پێچەوانەی ویست و ئارەزووەکانی هاوڵاتیان فەرمانڕەوایەتی بکات، ئەگەرنا دەبێتە داگیرکەر، داگیرکەریش دەست بەسەرداگرتنی ئەو شتەیە کە مافی یەکێکی ترە).

هەڵەباشیی … بەختیار محەمەد

ڕەنگە کوشندەترین شت لە ژیانی تاکدا، توندڕەویی و زووبڕیاردان بێ. ئێمە لەم حاڵەتانەدا هەڵە دەکەین، کە توندڕۆیانە بڕیار لەسەر دەربڕینی بیرۆکە و باوەڕەکانمان دەدەین. زۆربەی جار حوکمدانی بە پەلە پەشیمانی بەدواوەیە. ڕەنگە هەمووومان لە ژیانی تایبەتی خۆماندا ئەوەمان ئەزموون کردبێ، کە هەر کاتێك دەربارەی شتێك، حوکمی پێشوەختی خێرای لەسەر دەدەین و بە جۆرێك لە جۆرەکانیش ڕەتی دەکەینەوە و بە نەرێنیی بڕیاری لەسەر دەدەین، ئەوە پاشان سارد و پەشیمان ببینەوە؛ پاشانیش لە دۆخی هێمن بوونەوەدا بەخۆماندا دەچینەوە و هەست دەکەین و دەزانین، کە لە بۆچوون و بڕیارەکەماندا پەلەمان کردووە و بە هەڵەشەیی حوکممان لەسەر شتێك، یان کەسێك، یان دیاردەیێك داوە؛ بۆیە گرنگە، کە لە کاتی هەڵچووندا (لەسەر هەر بابەتێك بێ)، بڕیار نەدەین؛ چونکە ڕەنگە هەموو تەنگەتاوییەك (لە هەر بوارێکی ژیانماندا بێ)، دووچاری هەڵەی کوشندەمان بکا.

من بۆیە ئەمە دەنووسم، چونکە زۆرجار ئەمە گرفتی کەسایەتی منە (واتە بە هەڵچوونەوە مامەڵە لەگەڵ شتەکانی دەوروبەرم دەکەم. لێرەوە کاردانەوەی تووڕەئامێز لە بیرکردنەوە و لە حوکم و بڕیاردانی ڕاست و بابەتەکی {مەوزوعی} دوورمان دەخاتەوە). ڕاستییەکەی گەورەترین حیکمەت لەوەدایە، کە بە میانڕەویی بژین و خۆمان لەهەر جۆرە دەمارگیریی و توندڕەوییەك بپارێزین.

دەبێ بزانین، ڕەخنەگرتن و هەڵوەستەکردن لە ئاست واقیعی پڕ لە زوڵم و زۆری دەوربەرمان و کۆمەڵگەکەمان، جودایە لەوەی، کە ئێمە بە هێمنی بیربکەینەوە و خۆمان لەگەڵ ئەم واقیعە بگونجێنین، بەڵکو

ڕاستییەکەی ئەوەیە، کە ئێمە لەم حاڵەتەدا بتوانین، ڕەخنەی ڕاست و دروست و کاریگەر و دوور لە هەڵچوونی شێتگیرانە، کە لە ئاکامدا لەوانەیە بە نەرێنی بەسەرماندا بشکێتەوە، لەم واقیعە بگرین و هەڵوەستی ڕەتکردنەوەی لە ئاستدا بنوێنین (پێم وایە لە حاڵەتی وادا تووڕەبوونی ڕاست و ڕەواش هەیە: تووڕەبوون جودایە لەگەڵ دەمارگیریی و توندڕەویی. دیارە تووڕەبوونیش، کە دەبێتە سیفەتێکی هەمیشەیی لە کەسایەتیمان، ئەوە دەبێتە حاڵەتێکی نەخۆشیی دەروونیی وێرانکەر)، بەڵام هەرچۆنێك بێ ئیرادەی بەهێز لە تووڕەبوون باشترە: ئیرادەی بەهێز دەتوانێ شتەکان (واقیع) بگۆڕێ، نەك تووڕەبوون.

بەختیار محەمەد

خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم دیموکراتیانە نییە ... زاهیر باهیر

با لەوەی گەڕێین کە کێ ڕیفراندۆم لە کوردستانا دەکات و بۆ چ مەبەستێك و ئەنجامێك دەیکات . من لام وایە ئەمە لای زۆربەی زۆرمان ڕوون و ئاشکرایە.
ئەوەی کە گرنگە بیزانین ئەوەیە کە خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم ، پرۆسەیەکی دیموکراسیانە نییە ، ئاخر وەرەقەی هەڵبژاردن تەنها دوو هەڵبژاردەت بداتە دەست و تەنها یەك وەڵامیشت پێڕەوا ببینێت، دەبێت دیموکراتییەکەی لە کوێدا بێت؟!! کە لەم بارەدا هیچ وەخت وردەکارییەکان و زەرەر و زیانەکانی سەرنجامەکەیت پێنادات . ئەمە جگە لەوەی کە ئەو ڕیفراندۆمانەی کە لە جیهانیشدا کراون، ئەوەندەی کە من ئاگەدارم لێیان ، یا خواستی دەوڵەتەکان بووە ، یا حیزبەکانی ناوەوە و دەرەوەی پەڕلەمان بووە ، ئەوانیش وەکو هەموان دەزانین نمایندە و نوێنەرانی بزنس و دەوڵەتەکەشیان یا ئەو دەوڵەتەشی کە موعارەزە دەیەوێت دروستی بکات، بەشێکی یەکگرتوی سیاسەتی لیبرالی و ئابوریی نیو-لیبرالی دەبن. کەواتە ڕیفراندۆم

لەلایەن گەلەوە کە هەرە زۆرینەیە نە بڕیـار دەدرێـت و نە لێـدوانی لەسەر دەکرێت و نە لەسەر دەستی ئەوانیشدا ئەنجامدەدرێت.
ڕەنگە دۆستان و خوازیارانی ڕیفرۆندۆم پێمانبلێن ، ئەمە ڕاستە بەڵام ڕیفرۆندەم پێشوەخت کەمپەینی بۆ دەکرێت و هەردوو بەرەکەش ماف و ئازادی خۆشیان بە تەواوی هەیە لە دەربڕینی مەبەستی خۆیان و ئەوەی کە دەدیانەوێت بیگەیەننە جەماوەر یاخوود هاووڵاتیان .
بەڵام ئەم دۆستانە ئەوەیان لەبیردەچێت کە جگە لە میدیا کێی تر پەخشی ڕاوبۆچونی هەڵمەتکەرانی ڕیفرۆندەم دەکات. لەم بارەشدا گەر میدیا دەوڵەتی بێت ئەوە هەمیشە بەلای دەوڵەتدا دایدر□شکێنێت ، واتـە بە ناڕەســــتەوخۆ لەگەڵ ئەو لایەنە کەمپەینەدایە کە دەوڵەتـــی لە پشتەوەیە . خۆ ئەگەر میدیای ئەهلیش بێت ، تایبەتی/ کۆمپانیا بێت، ئەوە بە پــارە دەکەوێتە گەڕ ، بەرەیەك لە هەڵمەتکەران گەر پــارەی تەواویان نەبێت بۆ بەکارهـێنانی میدیا بۆ مەبەستک□یان ، ئەوە مەبەستک□یان یا پەیامەکانیان ناگاتە بەرچاو و بەرگوێی جەماوەر. کەواتە لێـرەدا کە شتێك بە پارە بەڕیوە برا، ئیتر دیمۆکراسی□تی تیادا نامێنێت.
دووهەم: لە بریتانیــــادا، ئێمە لە مــــاوەیەکی کورتـــــدا دوو ڕیفرۆنـدەممان بینـی یەکەم سـکۆتلەند و دووهەم ئەمەی بریتانیـای 23/06/2016 ، کەواتە ئێمە ئەزموونی ڕیفرۆندەممان لەبەر چاوە و ک□مپەینێکـی چڕوپڕیــش لە هەردووکیانــا لە لایەن هەردوو کەمپەکەوە بەڕێــوە چــوو تـــا گەیشتنە ڕادەی سوکـــایەتیکردن بە کەســایەتی لایەنەکانیش .
مـن لێــرەدا تەنهـا بــاس لەمەی 23/06/2016 دەکەم کە بۆ مەبەـستی مانەوە یا دەرچون لە یەکێتی ئەوروپا کرا . ڕاستە کەمپەینێکی چڕوپڕ کرا بەڵام هەرگیز خۆیان نەدا لە خاڵە سەرەکیەکان بەتایبەت لە لایەن کەمپــی دەرچـــوون لە یەکێتـــی ئەوروپـــا ، ئەســڵەن هەر کەمپەینەکە لەسەر بناخەی درۆ و ساختە دروستکرا و بۆشیان چووە سەر و وەکو بەرزەکی بانان بۆی دەرچون ، کە ڕەنگە گەر ئەمە لە هەندێك وڵاتانی تردا بکرایە، ئەوانەی کە ڕؤڵی سەرکییان هەبوو لەوێدا و ئێســتاش هەر ڕۆڵــی ســـەرەکییان هەیە لە ئیــدارەی دەوڵەتـــدا ، بب□رانایەتە دادگاو سزای پێویست بدرانایە .
ئەمان پێیان وتین کە بە دەرچون لە ئەوروپا دەتوانرێت مانگانە 350 ملیۆن پاوەند پاشەکەوت بکرێت و ئەمەش بدرێتە سیستەمی چارەسەر و تەندروستی و ئەو قەیرانەی کە هەیە دەفعی بکات . وتیان بریتانیا دەبێتە خـاوەنی بڕیـاری خۆی و لە پـاشکۆی بڕیارەکـانی برۆکسـل دەردەچێت. وتیان کە ئیتر سنور بۆ پەنا بەران و کۆچبەران دادەنرێت، سـنوریان لێد□ بەسـترێت و خەڵکـانی وڵاتـانی ئەوروپـای ڕۆژهەلات و

شوێنەکانی دیکە دەنێرنەوە. لە هەر هەموویا درەیان کرد.

بەڵام پەیان نەوتین : کە نرخی پاوەن هەر ئەو شەوە گەر خەڵک بە دەرچون لە ئەوەروپا دەنگ بدات بە ڕێژەی لە سەدا 18 دەشکێت، پەیان نەوتین، کە نرخی میوە و سەوزەو بەروبومی ئاژەڵ کە دەهێنرێن بۆ ئەم ولاتە لە ئەورپاوە بە ڕێژەی لە سەدا 13 بۆ لە سەدا 35 دەچێتە سەرەوە [دەکەوێتە سەر ئەوەی کە هاوردە دەکرێت] ، ئەوەیان شاردەوە کە لە ساڵی 2014 دا 260 هەزار کەس هاتەنەتە ئەم وڵاتەوە بۆ کارکردن بەڵام ئەم ژمارەیە لە ساڵی 2015 بووە بە 280 هەزار کەس . پەیان نەوتین بە ناردنەوەی خەڵکی بۆ وڵاتانی خۆی سیستەمی تەندروستیمان { خەستەخانەکان و کلینیکەکان] هەرەس دەهێنێت و تەواو دەبێت بەهۆی ئەوەی کە لە سەدا 60 دکتۆر و نەرس و کارمەندان، خەڵکانی وڵاتانی دیکەن . پەیان نەوتین کە کێڵگەکانی بریتانی متمانەی لە سەدا 70 چنەرەوەی بەروبوومی کشتوکاڵیەیان، لەسەر خەڵکانی ئەوروپای ڕۆژهەڵاتن ، ئەوەیان شاردەوە بۆ هاتنە دەرەوەمان لە یەکێتی ئەوروپا هاوردەی ئەوێ بۆ ئێرە کەمتر باجی لەسەر دەبێت وەك لە هەناردەی ئێرە بۆ ئەوێ ، پەیان نەوتین کە مەنحەی کێڵگەوانەکان دەبڕێت و دەوڵەتی بریتانیاش ئەو هەقەیان بۆ ناکاتەوە . ئەوەیان باش ڕوونەکردەوە بۆ هاتنە دەرەوە لە ئەوروپا ژینگە خراپتر و پیستر دەبێت و ئیدی بریتانیا لە گەڵ ستاندەری ئەوەروپادا ناتەوات و خواردەمەنی ئەرگانیك و نائەرگانیك لە یەکتری جیا ناکرێنەوە [واتە وەرەقەی لەسەر دانانێن تاکو ببینرێت کە ئەرگانیك یا نائەرگانیك] گەلێك خاڵی دیکە کە هاووڵاتیانی بریتانی لێی بێ ئاگا بوون . ئەمە جگە لەوەی بەشێکی زۆری خەڵك لێرە زیاتر تەماشای بەرنامەی دیکە دەکەن وەك لە ئەخبار و کۆمپەینی هەڵبژاردن ، هەروەها زیاتریش ڕۆژنامەی ڕایسست و سێکسییەکان و ئەوانەی کە بابەتی باش باس ناکەن دەخوێننەوە . بەڕاستی لەم وڵاتە خەڵکانێکی زۆر کەم گوێ لە دەنگوباس دەگرن و ڕۆژنامە باشەکان دەخوێننەوە.

ڕیفرێندەم کاتێك دیموکراتیانەیە کە خەڵکی خۆی بیکاتە پرسی خۆیی و دواجاریش لە سەنتەرەکانی گەڕەك و سەرکار و شوێنەکانی دیکەدا لێدوان و قسەی لەسەر بکات و تاووتوێی بکات و بڕیاری لەسەر بدات ، نەک پرۆسەیەکی دەوڵەتی و حیزبە سیاسییەکان بێت و میدیای دەوڵەت و کۆمپانییە زەبەلاحەکانیش بانگەشەی بۆ بکەن.

زاهیر باهیر
لەندەن – 26/07/2017

سـێبـەرەکا نی جەنـگ ... شـاخەوان برایم عەبدوڵڵا

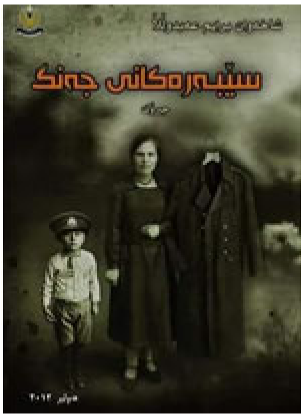

[بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێر□ بکەن ...](#)

ڕۆشبیری یاخی ... بەختیار محەمەد

ئێمە دەبێ هەوڵ دەین نیچەیانە شەڕی کۆمەڵگە بکەین: شەڕی دەسەڵات و داب و نەریت و ئایین (1) و هەموو شتە خراپەکانی جیهانی کۆن؛ ئەو شتانەی ئازادی ویست و بیرکردنەوە و حەزەکانمان کۆت و بەند دەکەن. دەبێ وەك نیچە لە هەموو شتێك یاخی بین. دەمەوێ بڵێم: دەبێ نووسین بە شێوەیەك لە شێوەکان نیچەیانە بنووسرێ. مارکسانەش دژی ستەم و زوڵم و زۆر و نادادپەروەری بوەستێ. نووسین دەبێ فەوزا (ئاژاوە) (2) بخوڵقێنێ، ئەگەر ئەمەی نەکرد، ئەوە لەناو ڕۆتیندا (ڕۆتینی زمان و گوتاردا) خۆی دەکوژێ.

هەموو داهێنانێك (شتێکی تازە) سەرەتا لە فەوزاوە لەدایك دەبێ (کەونیش لە فەوزای تەقینەوە گەورەکەوە لەدایك بووە). ئەم فەوزایە زانی لەدایك بوونی داهێنان و شتە تازەکانە (ئەم فەوزایە دەشێ لە ئاستی بیرکردنەوەی تەقلیدیی تاکەکان و کۆمەڵگەدا ڕوو بدا. دەبێ بزانین لە بیرکردنەوەدا ئارامیی بوونی نییە. بیرکردنەوەی

ڕەخنەگرانە ناتوانێ ئارام بێ. لێرەوە شەڕ لەگەڵ کۆمەڵگەی تەقلیدییدا فەوزا دەخوڵقێنێ. ئەم فەوزایە دەشێ سەرەتای گۆڕانکارییەکان بێ: گۆڕان لە بنەمای باوەڕ و تێڕوانینمان بۆ دیاردە و شتەکانی ژیان و کۆمەڵگە و جیهان)؛ نیچە و مارکس و فرۆید بەم شێوەیە (لە یەك سەردەمدا: کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و سەرەتاکانی سەدەی بیست و دواتریش) فەوزایان لە نەریت و فیکری باوی ڕۆژئاوادا دروست کرد، تا مزگێنی ژانی لەدایك بوونی جیهانێکی نوێ بە خەڵك ڕابگەیەنن. پتر لە سەدەیەکە ئەم سێ کەڵە فەیلەسوف و زانایە ڕابەری بزووتنەوەی تازەگەریین لە هەموو ئاستێکی ژیانی کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا (هەر هیچ نەبێ داینەمۆی ڕۆحی ئەم تازەگەرییەن). پتر لە سەدەیەکیشە ئەوان (فیکر و ڕێبازەکانیان) لە پێناو نوێ بوونەوە و تازەگەرییدا فەوزا لە کۆمەڵگەکانی مرۆڤایەتیدا دەخوڵقێنن: نیچە دەڵێ خوا مرد (دەنگدانەوەی ئەم گوتەیە هەرگیز تەواو نابێ). مارکس عەرشی کەپیتاڵ دەهەژێنێ. فرۆیدیش جارێکی دیکە ئیرۆس (خوای عەشق و سێکس) زیندوو دەکاتەوە. ڕاستییەکەی ئەوان ((هەرسێکیان هەوڵ دەدەن لە ڕۆڵ و واتای هێزە شاراوە ناهۆشیارەکان تێبگەن، کە لە هەمان کاتدا چالاکی مرۆڤ و داهاتووی مرۆڤایەتی بەڕێوە دەبەن. ئەوان لەو خاڵەوە دەست پێدەکەن، کە دەکرێ لە پرەنسیپێکدا کۆ بکرێتەوە، ئەویش ئەوەیە، کە جیهان شەفاف نییە؛ بەڵکو باشتر وایە بگوترێ، کە ئەوان درك بەو شەفافیەتە وەهمییەی جیهان دەکەن، کە باوەڕ وایە ساف و بێگەردە. لەبەر ئەوە ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد ئەو میکانیزمە داپۆشراوە بناسنەوە، کە پەرەستاندنی ئەم جیهانە ڕاقە دەکا. ئەم میکانیزمەش لای مارکس ئابوورییە؛ لای نیچە ئایینیی و ئەخلاقیی و ڕۆشنبیرییە؛ لای فرۆیدیش دەروونییە و لەسەر کۆڵەگەی ناهۆش بەندە. لە هەموو بارێکدا کار بۆ ئەوە کرا، کە هێزە مژاوییە شاراوەکان یان چەپێندراوەکان، بە ڕێگەیەکی دەستکرد بۆ هۆش دەربهێندرێن)). (3)بەڵێ، ئەوان کاریان بۆ ئەوە کرد، کە ((هێزە شاراوەکان)) بە ئێمە بناسێنن. ئەوان لێرەوە فەوزایان لە جیهانی کۆندا خوڵقاند بۆ دامەزراندنی جیهانێکی نوێ: جیهانێك، کە (هەوڵ بدرێ) لەسەر بنەمای ئازادی و دادپەروەری دابمەزرێ.

-______________

پەراوێزەکان:

1- من لێرە هەرگیز مەبەستم لە ئایین باوەڕی کەسیی کەسەکان نییە، بەڵکو مەبەستم لە گوتاری (سیستمی) باڵادەستی کۆمەڵایەتی و

ئەخلاقیی ئایینە، کە هەموو کۆمەڵگەی لەباوەش گرتووە.

2- چەمکی فەوزا لێرە لای ئێمە بەواتای تێك دانی شیرازەی بیرکردنەوەی ئارامی تەقلیدیی دێ. ئەو بیرکردنەوەیەی، کە لەگەڵ هەر بیرێکە و باوەڕێکی تازە تووشی ڕاچڵەکاندن و شڵك دێ. لێرەوە جۆرێك لە پەشێویی و ئاژاوە دەکەوێتە ناو سیستمی ئارامی ئەم بیرکردنەوەیەوە. هەڵبەتە ئەم فەوزایە دەشێ بگوازرێتەوە بۆ سیستمی باوی کۆمەڵایەتیش، لەوێش گۆڕانکاریی و شۆڕش لە کۆمەڵگەکاندا بەرپا بکا. ئایا هەموو شۆڕشێکیش فەوزا لە کۆمەڵگەدا ناخوڵقێنێ و سەرەتای هەموو گۆڕانکاریی و شۆڕشێکیش فەوزا نییە؟

3- مارك جيمينيز, ما الجمالية؟, ت: د. شربل داغر, المنظمة العربية للترجمة (الطبعة الاولى: بيروت, نيسان 2009)، ص288.

بەختیار محەمەد

ڕاگەیاندنی یەکێتیی کۆمۆنیستەکان لە عێراق سەبارەت بە پرسی ڕیفراندۆم لە هەرێمی کوردستاندا

بەدەستپێشکەری و بڕیاری سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان، مەسعود بارزانی، ڕۆژی ٢٥ ی مانگی ئەیلولی داهاتوو وەک ڕۆژی ریفراندۆم و گشتپرسی لە هەرێمی کوردستاندا دیاریکرا. بڕیارە خەڵکی کوردستان لەو ڕیفراندۆمەدا، بەتایبەتی لە هەر سێ پارێزگاکەی هەرێمدا، لەو ڕۆژەدا بە «بەڵێ» و «نەخێر» دەنگبدەن بەوەی کەسەربەخۆ بن لە عێراق یاخود لەچوارچێوەی ئەو دەوڵەتەدا وەک هەرێمێک بمێننەوە.

ئەم بڕیارە لەکاتێکدایە کە قۆناغی دوای داعش پێشبینی توندبوونەوەی کێ بەرکێ و ململانێی زلهێزەکانو دەوڵەتانی ناوچەکەو لایەنە

عێراقیەکان بۆ دەستشکانەوەی یەکترو پچڕینی بەشی زیاتر دەکرێ. لەم بارودۆخە تازەیەدا تاڕادەیەک تەرازووی هێز بەزەرەری پارتی دیموکراتی کوردستان شکاوەتەوە، ئەو پارتە بەهۆی هاوکاری تورکیا و داعش، بەهۆی سیاسەتە ستەمکارو تاکڕەویەکانی لەکوردستاندا، بەهۆی سەرکێشیەکانی لەگەڵ بەغداو ناوەنددا، بەهۆی شکستی سیاسەتە ئابوریەکانی لەناوخۆ و دەرەوەداو شکانەوەی باری قورسی قەیرانە ئابوریەکان بەسەر خەڵکی کوردستاندا، وە سەرباری ئەوانە کارەساتی سەر ئێزیدیەکان و دروستبوونی هێزگەلێك لەناوچەکەدا کە رۆحی بەرەنگاری□و هەستانەوەی لە ناخی شکستا دروستکرد ، وە سەرهەڵدانی ئەزمونی رۆژئاوا لە سوریاو دەرکەوتنی ئەزمونێکی تر بەتام و رەنگ و بۆیەکی جیاواز لەئەزموونی ستەمکارانەی هەرێم،…..، بەهۆی گشت ئەوانەوە ک□رقی دەسەڵاتەکەی هاتۆتەخوار، و بڕیاری ڕیفراندۆم درێژەی هەوڵێکە لەسەر ئاستی ناوخۆی هەرێم و عێراق و ناوچەکە بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەو شکستانەو هاتنەوە ما یە.

بۆ پشتگیری لەو هەوڵە تورکیا رۆڵێکی کارا دەگێڕێ, هەرچەند لێرەو لەوێ ئۆردۆگان و سەرانی تورکیا هۆشداری دەددەن لەئەنجامدانی ریفراندۆم، بەڵام لەڕاستیدا ئەم هەنگاوە بەبێ ڕاوێژ لەگەڵ تورکیادا نەبووە، تورکیا کە دەترسێ لەقۆناغی دوای داعش، کەهاوپەیمانێکی سەرەکی خۆی و ووڵاتانی کەنداوبوو ، ناوەند بەهێزبێتەوەو دەسەڵاتی ئێران لەناوچەکەدا زیاتربب□، لەو پێناوەدا دەیەوێ پارتی دیموکراتی کوردستان وەک هاوپەیمانێکی دڵسۆز لەهەرێمدا بەهێز بمێنێتەوەو کوردستان وەک قەوارەیەك لەڕێگەی پارتیەوە لەژێر دەستیدا بێ، و ببێ بەهاوکارو هاوپەیمانی سونەکان لەعێراق و ناوچەکەدا، لەبەر ئەم هۆیانە ئێران بۆ دژایەتی ریفراندۆم و کەمکردنەوەی کاریگەریەکانی یاخود پووچەڵکردنەوەی، هاتۆتە سەر هێڵی گەرم و هەم ڕاستەوخۆ و هەم لەڕێگەی ناوەندەوە گوشارەکانی زیادکردووە.

هەروەها ئەم بڕیارە ئەگەرچی بەفەرمی لەلایەن ئەمریکاو رۆژئاوا□ پ□شوازی لێناکرێ، بەڵام هاوکات لەگەڵ دژایەتی ڕاستەوخۆیان بەرەو ڕوو نیە، چونکە ئەوان ئاوری شەڕو جەنگی نەتەوەیی و تائیفی خۆشدەکەن و جاروبار لەڕێگەی ئەم سیناریۆو پڕۆژانەوە پاڵ بەپێکهاتەکانەوە دەنێن بکەونە بەرانبەر یەکتر، وە دەست بەباڵی ئەم هێزانەوە دەگرن، لەسایەی ئەواندا و بەهۆی ئەوانەوە پارتی و یەکێتی و هاوکارەکانیان لەکوردستاندا دەسەڵاتێکی چاوچنۆکی سەرمایەدارانەی ستەمکارانەیان ساغکردۆتەوە، سەرانی کورد وەک

گەورە سەرمایەدارو بزنسمانی ناودار لەئەمریکاو ووڵاتانی ئەورووپادا فەرشی سووریان بۆ ڕادەخرێ و دەرگای بانکە گەورەکان بەڕووی پارە تاڵانکراوەکانیاندا دەکرێتەوە، ئەگەر سبەی بەقازانجی خۆیانی بزانن هەر ئەمانە دەکەن بە میرو سوڵتانی بیرو چاڵە نەوتەکان و ناوی لێدەنێن دەوڵەت! ئەوانن کە لایەنگری «دەوڵەتە فاشیلەکان» و دەسەڵاتی میللیشیایەکانن بۆ پاراستنی بەرژەوەندیەکانیان لەناوچەکەدا.

لەلایەکی ترەوە هەڵوێستی فەرمی حکومەتەکەی عەبادی و هێزە جیاوازەکانی ئەو حکومەتەو هەڵوێستی ئێران و ووڵاتانی تر لەمەڕ پڕۆژەی ریفراندۆم بۆ جارێکی تر ئەوەی دەرخست کە ئەو مەترسیانەی لەدەرگای هەرێم دەدەن چەند زۆرو زەبەندن. دەوڵەتانی ناوچەکە، تاچ ڕادەیەک لە پیلاندان لەدژی خەڵکی کوردستان، چۆن بەهەزارو یەک بیانوو مافی دیاریکردنی چارەنوس بەخەڵکی کورد ڕەوا نابینن و پیلان دەگێڕن، لەگەڵ یەکتر سات و سەودا دەکەن و خۆیان ئامادە دەکەن بۆ رەتکردنەوەی پێشهاتەکانی، هێزگەلی بە ئامادە دەکەن و بەشێوەی جۆراوجۆر کەوتونەتە هەڕەشەو گوشارو دانانی گەمارۆ، وەحکومەتی بەغداد چۆن کەوتۆتەخۆ بۆ کەمکردنەوەی دەسەڵاتەکانی هەرێم و پەراوێزخستنی. کەی ئەو هەڵویستە نەگۆڕانە کەدووپاتکرایەوە نیشانیدا سەربەخۆیی بە گفتوگۆو دانوستان و ڕێگاچارەی دیموکراسی فەرمایەی چەند دوورە لەواقعی سیاسی و کۆمەڵایەتی و سەربازی ئەم ووڵاتەو ناوچەکەوە، وە دەسەڵاتدارانی هەرێم لەبری ئامادەکاری جددی، لەبری بەرەنگاری، لەبری پلانی ووردو چڕ بۆ پووچەڵکردنەوەی مەترسیەکان، بۆ کەمکردنەوەی هەڕەشەکان، دەستەووەستانن و زیاتر کەوتوونەتە سات و سەودا لەگەڵیان، تەنانەت خەریکن پڕۆژەی ڕیفراندۆم دەکەن بەسیناریۆو بۆ ئەو مەبەستە بەکاریدەهێنن. هەر بۆیە هیچ ئامادەکارییەک نابینرێ بۆ ئەوەی زەمینەی سەربەخۆیی، زەمینەی قەوارەیەکی سیاسی نوێ بە ژیان و دەسپێکردنێکی نوێ لەئارادا بێ.

لەسەر ئاستی ناوخۆش ئەم پڕۆژەیە دابڕان نیە و ناشتوانێ دابڕان بێت لەو سیاسەتانەی پارتی و یەکێتی و هاوبەشەکانیان لەئەزمونی حوکمڕانیاندا بەسەر ئەم هەرێمەدا سەپاندویانە، بەڵکو ئەڵقەیەکی ترەو درێژەی تەقەلای کەی ناسیونالیزمی کوردە بۆ بەهەرمەندبوون لە دەسەڵاتی زیاتر بەسەر خەڵکی کوردستاندا، هەر بۆیە دەیانەوێ لەڕێگەی یاریکردن بەستەمی میللییەوە، پارسەنگ دروستبکەن بۆ قەرەبووکردنەوەی شکست و ئابڕوچوونەکانیان و سەقامگیرکردنی زیاتری

پنتەکانی دەسەڵاتێکی ستەمکاری. لەم سەنگەیەوە قسەکردن لەبارەی گەڕانەوە بۆ ڕای خەڵک و پرسپێکردنی تەنها خۆڵ لەچاوکردنە و باس لەسەربەخۆیی تەنها بریتییە لەوەی لەناوخۆدا رەهاترین لەدەسەڵاتدارێتی و دەستکراوەتر بن لەخۆشخزمەتی بەسەروەرەکانیان. ئەگینا ماوەی ٢٦ ساڵە زۆرینەی خەڵکی کوردستان بە تەواوی لەسیاسەت و ئەکتی سیاسی دوورخراونەتەوەو بەپێی ئەو بونیادە لەدەسەڵاتدارێتی کە لەئەزموونی هەرێمدا ساغکراوەتەوە، شارو شارۆچکەکان تێکڕا لەدەسەڵات خراون و کۆی دەسەڵاتەکان لەبونیادێکی قوچەکی حزبی- حکومی دا کۆکراوەتەوە، لەناو ئەویشدا بازنەی بڕیاردان تاهاتووە تەسکتربۆتەوەو کۆی دەسەڵاتە ئابووری و سیاسییەکان لەدەستی کەمینەیەکی ستەمگەردا قۆرخ کراوە، بۆ پاراستنی ئەم قۆرخکارییە و بۆ دابەشکردنی دەسەڵاتەکان و دەستاودەستکردنی لەناو خۆیاندا پەرلەمان و حکومەتی هەرێمیان کردووە بەچوارچێوەو ئامراز، کە لە ئێستادا بەهۆی پەرەسەندنی ناکۆکییەکانیانەوە ئەم چوارچێوەیەش لەنێوچووەو بەدەسەڵاتە حزبییەکان پڕکراوەتەوە.

لەم ڕوانگەیەوە ئەگەر پەرلەمان کارا بێ یان پەکخرابێ، شەڕ لەگەڵ سەرکە تاکڕەوەکان بکات یاخود بوکەڵەیەکی دەستی ئەوان بێت، هیچ لەو ڕاستییە ناگۆڕێ کە لەکوردستاندا هەموو دەسەڵاتەکان لەدەستی کەمینەیەک دایەو بە بەرژەوەندی ئەو یەکلاکراوەتەوە، لەباشترین دۆخدا پەرلەمان ناتوانێ ئەو بونیادە ستەمکارانەیە بگۆڕێ و دەسەڵات لەپارت وسەرۆکە خاوەن میلیشیاکان وەربگرێت، بەڵام دەتوانێ ڕەوایەتی پێبدات، وە ئەگەر سبەی بگەن بەسازان و ڕێککەوتن و کارای بکەنەوە بۆ رەوایەتی بەپڕۆژەکانیان یان بەبیانووی نائامادەیی ڕیفراندۆم دوابخەن بۆ کاتی هەڵبژاردنە گشتییەکان (پەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێم) دیسانەوە ئەوە ناتوانێ چاکسازی بە لەجەوهەری پڕۆژەی ڕیفراندۆمداو لەو ڕاستییەش ناگۆڕێ کە ئەو پڕۆژە مەحاڵە بگۆڕێ بەشتێکی ترو هەرچەشنە هەوڵێک لەو بارەیەوە لەخۆشباوەڕی زیاتر هیچی تر نییە.

لەڕاستیدا پڕۆژەی ڕیفراندۆم، جارێکی تر ئەوەی سەلماند کە دەسەڵاتدارانی هەرێم، سیاسەت و بەرنامەکانیان لەدەوری چەقی دەسەڵاتی خۆیان دەسوڕێتەوە، بە بەکارهێنانی کارتی ستەمی میللی دەیانەوێ لەسەر ئاستی عێراق بەشی زیاتر بپچڕن و لە ناوخۆی هەرێمیش بەهرەمەندبن لەدەسەڵاتی رەها، لەم ڕوانگەیەوە ڕیفراندۆم پێش ئەوەی ئەنجامبدرێ دەنگەکانی رژاوەتە گیرفانی ئەم دەسەڵاتەوە، ئەگەر چانسی سەرکەوتنیشی هەبێ ئەنجامەکەی نە سەربەخۆییەو نە دەبێ

بە پڕۆژەیەک بە چارەسەری ستەمی میللی، بە پێچەوانەوە دەبێ بەگەمەکردن بەکارتی دەوڵەتی نەتەوەیی، ئەمەش هەوڵێکی ترسناکە بۆ ئاراستەی وێرانکردنی زیاتری هەرێم، چونکە لەکاتێکدا بەڕێوەدەچێ کەدەوڵەتی نەتەوە لەبەردەم دووڕیانێکدایە، لەلایەکەوە لە بەرەیەك هەڵدەوەشێتەوەو داروپەردووەکەی بەسەر سەری خەڵکی ئەو وڵاتەدا دەڕووخێ، لەلایەکی ترەوە بە باوەشێنکردنی نەتەوەپەرستی قوتی دەکەنەوەو خەڵکی بە دەکەنە سووتەمەنیو سەرەنجام کەمینەیەك بەهرەمەند دەبن لە خێرو بەرەکەتەکەی. هەر بۆیە بەرزکردنەوەی ئەم کارتە لەبری ئەوەی کەنالیزەی چارەسەری کێشەی نەتەوەیی بێ لەم بارودۆخەدا ئاگری تێبەردەدات و دەیخاتە پاڵ کێشەی تائیفی لەعێراق، کەماوەی 14 ساڵە ئاگری لەم وڵاتە بەرداوەو تەڕو ووشکی پێکەوە سوتاندووەو زەمینەی خۆشکردووە بۆ ئەوەی ببێ بە مۆڵگەو پەناگاو ژینگەی تیرۆریزم و زیاتر بوونی دەستتێوەردانی ووڵاتانی زلهێزی دنیاو ووڵاتانی ناوچەکە.
هەڵبەت نەمانی داعش و دەوڵەتە ئیسلامی و فاشیەکەی، فرسەتێکە بۆ دەستپێکردنێکی نوێ، بە پێکهێنانی دەوڵەت و قەوارەیەکی سەربەخۆ لەکوردستان کە هاوبەشی و هاوژیانی کوردو پێهاتەکانی تر دابین بکات و دەسەڵاتدارێتی تیایدا لەخوارەوە بۆ سەرەوە رێکخرابێ، تا ببێ بە نمونەیەکی کاریگەر لەعێراقێکدا کە بەدەست پێکدادانی قەومی و مەزهەبی و تائیفیەوە دەناڵێنێ و هەنگاوێکی پێشڕەو بێت بۆ زەمینەخۆشکردن بۆ گۆڕینی ئەو سیستەمە سیاسی و ئابوری و سەربازیەی لەناوەندیش دامەزراوە.

ئەم فرسەتە وادەخوازێ کە هەرێم لەئامادەکاری سیاسی و ئابوری و کۆمەڵایەتی گونجاودابێ بۆ ئەو کارە، بەکردەوە قەوارەیەکی سەربەخۆ دروستبکات کە دانیشتوانەکەی خۆیان بەخاوەنی بزانن، هەست بکەن لەچوارچێوەیدا و لەڕێگەیەوە ژیان و گوزەرانیان بەرەو باشتر دەڕوات، لەئازادی و لەخزمەتگوزاری مۆدێرن و ئەمنیەت و ئاسایشی زیاترو ئاسودەیی کۆمەڵایەتی بەهرەمەند دەبن، هەروەها ئامادەکاریەکان بەجۆرێک بێ کە مەترسی دەوڵەتانی ناوچەکە، هێزە شۆڤێنیەکانی ناوەند و تورکیا و ئێران و پیلانگێڕی و سات و سەودای ئەو دەوڵەتانە پووچەڵ بکاتەوە. لەکاتێکدا بەکردەوە هەرێم هیچ ئامادەکاریەکی بۆ ئەو کارانە نەکردووە، هەر لەبەرئەوە بارودۆخی ئێستا بە یەکلاکردنەوەی پرسی سەربەخۆیی کورد لەڕێگەی ڕیفراندۆمەوە نە لەڕووی کات و نە لەڕووی ئامادەکاری ناوخۆیی و نێودەوڵەتیەوە لەبار نیەو کارێک بێ لەبارکردن و ئامادەکردنی زەمینەی سەرکەوتنی نەکراوە.

لەم سەنگەیەوە هەڵوەستی دروست لەدەوری بەشداری بە «بەڵێ» یان «نەخێر» یان بایکۆتکردنی رێفراندۆم نییە، بەڵکو هەنگاو نانە بۆ ئەو ئامادەکاریانە، هاوکات جیاکردنەوەی ڕیزی سەربەخۆیە لەهێزە ناسیونالیستە کوردیەکان و بەرەنگاربوونەوەی ئەم بڕیارەو ئەم پڕۆژەیەیە وەک ئەڵقەیەک لە ئەڵقەکانی کۆی سیاسەت و ئەزمونی حوکمڕانی هەرێم، وە لەو ڕێگەیەوە پەردەهەڵماڵین و پرۆتستۆکردنی کۆی ئەو سیاسەت و بەرنامە کۆنەپەرستیەی ئەو پارتانە بەسەر خەڵکی کوردستاندا ساغیان کردۆتەوە.

یەکێتی کۆمۆنیستەکان لە عێراق
کۆتایی تەموزی 2017

ژینگەپارێزم ... ڕۆستەم خامۆش

بۆ مناڵان ......

ژینگە پارێزم دڵسۆزی خاکم
پەروەردەی دەستی سێ کەسی پاکم
ئەوانیش دایەو بابەو مامۆستا
هەرسێکیان بۆ من ڕووناکن ئێستا

ژینگە پارێزم شەیدای سرووشتم
پاك و خاوێنم جوانە ڕەوشتم
شارم پیس ناکەم بە زبڵ و خاشاك
لەنێو دڵمایە خۆشەویستی خاك

ژینگەپارێزم من جوانیم دەوێ
من دۆستی ژینم شارم خۆش دەوێ
وڵاتی شیرین کوردستانی خۆم
خۆشەویستەلام نیشتمانی خۆم

ڕۆستەم خامۆش _ هەولێر 2014